

Adaptacja leśnictwa do zmian środowiskowych – perspektywa entomologiczna

Tomasz Jaworski

Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Ochrony Lasu, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn
t.jaworski@ibles.waw.pl

Zmiany środowiskowe to wszelkie przekształcenia w ekosystemach, które mogą być spowodowane zarówno przez czynniki naturalne, jak i działalność człowieka. Oddziałują one na strukturę ekosystemów i warunki życia organizmów. Do najistotniejszych czynników wywołujących zmiany środowiskowe w lasach należą zmiany klimatu, jednak coraz większego znaczenia nabierają także zmiany środowiskowe wynikające z podejmowanych decyzji odnośnie do zarządzania i gospodarowania lasami.

Aktualnie wprowadzane są nowe rozwiązania w zakresie urządzania, hodowli i ochrony lasu, co ma na celu zwiększenie stopnia ochrony przyrody na terenach leśnych. Wśród najważniejszych kierunków należy wymienić zaprzestanie lub znaczące ograniczenie pozyskania drewna na niektórych obszarach, a także odejście od stosowania cięć i rębni zupełnych. Oczekiwane i pożądane efekty takich zmian obejmują między innymi zwiększenie złożoności strukturalnej lasów, ograniczenie erozji gleby, poprawę warunków wilgotnościowych, wzrost zasobów martwego drewna, poprawę walorów krajobrazowych.

Zmiany środowiskowe będące skutkiem wyżej wymienionych działań będą niewątpliwie wpływać na organizmy leśne, w tym na owady, które stanowią grupę zwierząt o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania ekosystemów leśnych. Należy oczekiwać, że wiele gatunków owadów odniesie korzyści z nowego sposobu użytkowania i ochrony lasów. Przede wszystkim mowa tu o gatunkach związanych z późniejszymi fazami rozwojowymi drzewostanów, związanych z martwym drewnem itp. Z drugiej strony, odejście od stosowania zrębów zupełnych będzie skutkowało zmniejszeniem powierzchni otwartych w lasach, co może być niekorzystne dla szeregu gatunków preferujących tego typu środowiska, w tym owadów zapylających.

Szacuje się, że prawie 80% europejskiej flory i ponad 80% upraw jest częściowo lub całkowicie zależnych od owadów zapylających. Jednocześnie obserwuje się spadek liczebności tej grupy owadów, co jest uznawane za jedno z głównych zagrożeń dla środowiska naturalnego oraz cywilizacji. Panuje konsensus, że odwrócenie spadkowego trendu owadów zapylających należy do głównych wyzwań stojących przed ludzkością. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w szeregu inicjatyw europejskich i krajowych.

Intensyfikacja rolnictwa, przejawiająca się w przeznaczaniu coraz większych obszarów pod uprawy, homogenizacji środowiska i powszechnym stosowaniu środków ochrony roślin, a także postępujący rozrost aglomeracji miejskich sprawiają, że do najważniejszych środowisk występowania owadów zapylających należą lasy. Coraz częściej jednak zauważany jest problem związany z zanikiem siedlisk zapylaczy, którymi często są relatywnie duże powierzchnie otwarte i półotwarte w lasach, zarówno powstające w sposób spontaniczny, jak i wykreowane przez człowieka. Problem ten wynika z jednej strony z dążenia do uzyskania szybkiego odnowienia i zwartej struktury drzewostanu, pożądanej z punktu widzenia hodowli, użytkowania i ochrony lasu, a z drugiej w grę wchodzi naturalne procesy sukcesyjne skutkujące zanikiem otwartych przestrzeni w lasach. Wydaje się, że w niedalekiej przyszłości problem ten może być potęgowany także przez ograniczenie stosowania zrębów.